

σκείες και τις κουλτούρες, θα μάς υπενθυμίσει τη σημασία που τού αποδίδεται κατά καιρούς. Ακολουθώντας με θεωρίες, όπως η φαινομενολογία, θα υποστηριχθεί ότι το σώμα, αποστώντας την ατομική ευφυΐα και ευτυχία, είναι δημιουργός ενός καθολικού ύφους. Ο φόβος όμως που ενσπείρεται στις πολυπολιτισμικές κοινότητες της εποχής ενάντια στη διαφορετικότητα ολόένα διογκώνεται, και μάλιστα ποικιλοτρόπως, ενίοτε και εσκεμμένα. Η παρούσα πρόταση καλεί το σώμα που «μάς έφτιαξε» να προταχθεί στον αγώνα προς επίτευξη της κοινωνικής εξομώωσης, και προτείνει τρόπους μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος που θα οδηγούσαν στην αποψίλωση των αγκυθιών του ζητήματος.

Δίκαιο και ηθική κατά τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη, τον I. Kant και τον J. Rawls. Συσχετισμοί και διαφοροποιήσεις

Μιχαήλ Κ. Μαντζανάς

Οι έννοιες του δικαίου και της ηθικής από την αρχαιότητα έως σήμερα, χρωματίζονται από το περιεχόμενο που τους προσδίδει, όχι μόνο ο φιλόσοφος ο οποίος διατυπώνει την αντίστοιχη θεωρία, αλλά και από το κοινωνικό πλαίσιο, υπό την επίδραση του οποίου διατυπώνεται, ευδοκιμεί και ζωοποιείται η θεωρία. Πρώτος ο Πλάτων στον Γοργία θέτει ερωτήματα του τύπου πως πρέπει να διάγουμε τον βίο μας και πως πρέπει να ζούμε σε σχέση με τους άλλους. Η διατύπωση των κανόνων δικαίου που θα πρέπει να διέπουν την ιδανική πολιτεία, δεν ήταν ανεξάρτητη από το ισχύον δίκαιο της Αθήνας. Θα αποτολμούσαμε να υποστηρίξουμε ότι ο Πλάτων σε μια γενική θεώρηση της δικαιοτικής σχέσης προβάλλει μια κοινωνική σχέση του να είσαι για τον άλλο.

Ο Αριστοτέλης θέτει ως κέντρο της ηθικής την πράξη. Η πράξη καθιστά τον άνθρωπο ελεύθερο ή ελευθέριο ήθους. Με την πράξη ο άνθρωπος επιλέγει και αποκαλύπτεται αν διέπεται από την μεσότητα ανάμεσα στην έλλειψη και την υπερβολή. Η ηθική φιλοσοφία του Αριστοτέλους δίνει προτεραιότητα στην ελεύθερη προαίρεση, η οποία θα προσδώσει την ηθική αρετή

και την ουσιώδη ελευθερία στον πράξαντα, δια τον λόγον ότι εκείνος που πρέπει είναι πραγματικά ελεύθερος, όταν επιλέγει αυτοβούλως μεταξύ δύο επιλογών. Τότε και μόνο επικυρώνεται η ηθική υπόσταση της επιλογής του.

Ο Ι. Kant συντάσσεται στην διατύπωση της ηθικής θεωρίας του από την έννοια του δέοντος. Η ηθική του θεωρία δεν είναι αποκομμένη από την γνωσιολογία του. Η θεωρία της κατηγορικής προσταγής, η οποία ανάγει την καταγωγή της στην κοσμοπολίτικη ηθική των Στωικών, αναφέρει – «πράττε έτσι, ώστε η ρυθμιστική αρχή της βούλησής σου να μπορεί, συγχρόνως, να καταστεί καθολικός νόμος».

Η ηθική αυτή επιταγή λειτουργεί όπως η χρηματική επιταγή και έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα, διότι μας παράσχει όχι μέσω υποσχέσεως, αλλ' ή κατόπιν πράξεως, ασφαρίζει τον άνθρωπο από την ηθική παρεκτροπή και αποτελεί την πεμπτουςία της ηθικά ελεύθερης επιλογής, επειδή εντάσσει τον υποκειμενισμό του δέοντος στην αντικειμενική του παραδοχή και αξίωση. Ο Κάντ δηλαδή δεν αποκόπτει την πράξη από το έξω είναι και μας προτρέπει σε μια ηθική καθολικής παραδοχής, όπου συμφύρονται το καθήκον, η βούληση, το δίκαιο και η μεταφυσική ηθική: «κάνε ό,τι θα ήθελες να σου κάνουν και γίνε ηθικό πρότυπο».

Ο J. Rawls εισαγάγει το δίκαιο στην θάλασσα της ηθικής. Οι έννοιες της ελεύθερης επιλογής και συμφωνίας, της φαντασίας, της συναίνεσης, της αντικειμενικότητας, του αντιωφελημισμού, της συμφιλίωσης, του ανθρωπισμού κοσμούν την θεωρία του περί δικαιοσύνης. Στις αναταράξεις της κοινωνικής α-συνοχής και στους κληδωνισμούς του εγωπαθητικού συμφεροντολογισμού, η θεωρία του Ρόουλς φαντάζει σαν μια όαση στην έρημο της αν-ηθικής και της απαξίωσης.

Διδασκαλία και νόημα: η πρόκληση του Βιτγκενστάιν

Γιώργος Χαντζής

Το νόημα μοιάζει να βρίσκεται στον σκληρό πυρήνα κάθε διδασκαλίας. Μία διδασκαλία όμως που δεν γίνεται *κατανοητή*-παύει να είναι διδασκα-